

Բ Ա Ռ Ա Ր Ա Ն

Ա

Արրշում—մետաքս
 Աղարսըզ—անպատկառ
 Աղամարդի—մարկու որդի, մարդ արտրած
 Աղիյա—րնծա, նվեր
 Աղու—Արճակում ոնսից (աանուտեր) գիրքով բարձր Հա-
 մայնքի գործիչ, որը միշնորդն էր Հասարակության և
 պատկառանքի
 Աղապ-րաշի—ամուրիների գլխավոր, այսպես էին կոչվում
 հարսանիքների ժամանակ սկզբից մինչև վերջը փեսա-
 յից անրաման այն երկու ամուրիները, որոնցից մեկը՝
 տմուրի քալարն էր, մյուսը՝ փեսայի հարազատը
 Աղաուլամ—աղատածը, փրկածը
 Աղնաուր—առասպելական հսկա մարդ
 Ալա-վաքիլ—աստված երաշխավոր, աստված վկա
 Ալաշա—խալտարակետ, նաև նորահաս պտուղ
 Ալիշ-վերիշ—առնետուր
 Ախպուր—ապրուր
 Ախոավ—հալած առաջ յուզի մեջ խառնած փոխընձն ուսելիք,
 որ ընդունում էին տաք-տաք
 Ախովալ—գրություն
 Ախունդ—մահմեդական հոգեորական
 Ակընչկա—աչքալուսանք
 Ակըռկել—արկելակվել, որն էր րանից արդելվել
 Ակլատիզ—մեծ պաշտի հենց սկզբի օրից երգիկներից կախ-
 վող սոխ, որ զարդարվում էր հավի յոթ փետուրով՝
 որպես մեծ պտիցի շաբաթների խորհրդանիշ, ամեն
 շաբաթ երեկոյին՝ մի փեսուր պոկում էին ակլատիցից
 Ակուլ—քանզված, պրիշակված
 Ակոսաու—նախաճաշ
 Ալիաղազ—Ուխտի յուս, գտնվում է Արճակի հյուսիս-արեւել-
 քում
 Աղոթրան—արեւելյան կողմ, նաև լուսարաց
 Աղորթ—ճիշտ, ճշմարիտ
 Աղորթմանց—խսկապես, խսկակտնից
 Աղսախկալ—սպիտակ մորուք, ծերունի
 Աղտաշ—սպիտակ քար, Արճակի ամենամոտ քրդական գյու-
 ղի անունը
 Աղու—թույն
 Աղուտ—թունոտ
 Ամանտթ—ավանդ, պահ արված
 Ամարաթ—ղոյակ
 Ամրախտի—աշխարհական, ոչ հոգեորական
 Ամել—գութանը քաշող շորս լուծերից մեկը

Ամրո, ամրով—հրաման, հրամանով
 Ամրոց (ամրոց)—փթիլից շարված և թաց դոմադրով
 ծնիված կոնաձն շինվածք, որի մեջ վառելիք էին լցնում
 Այան—հայտնի
 Այար—թամր
 Անրապեռութին—անզգամություն
 Անթրոց—թոնրի տակը խառնելու երկար փայտ, փայտյա
 ձող
 Անկյալածակի—հանկարծակի, կոթվածային ցտվ
 Անձեզ—կաշաղտկ
 Անգան—անասն—անմարմին-անձայն
 Անուզոր—անողորմ, անզուր
 Անիոն—գութանի տեսակ, որն աներ ամրոց օրը րանոզ
 ընդամենը շորս զույգ լծկան, փոխով դութանին կար
 նաև շորս զույգ պահեստի լծկան, որոնց լծում էին
 կեսօրից հետո
 Աշարա—ցորենի կանաչ արա
 Աշիրաթ—քրդական ցեղային կոչում
 Աջամ—պարսիկ
 Աշլաք—ալլանդակ, ալլակերպ
 Աջմուշ շիւրա—պարսկական կարմիր կաավ, որ համեմա-
 տած վանի տեսյադործների պատրաստած կարմիր
 կտավի հետ, նուրբ էր ու որակով
 Առավել—վարելահողերի արանքում թողնված խոպան, որ
 դութանի վարի ժամանակ՝ սարվածքի շրջադարձին
 ծառայում էր որպես ազատ տարածություն
 Առաամ—դութանի փայան մասնիկներից մեկը
 Առճին—առաջին
 Ասըլզազա—ազնվատուհնի որդի, առհմիկ անձնավորություն
 Ասլ—տոհմ
 Ասյան րաշի—առյուծապես
 Ասյան-կափլան—առյուծ-վագր
 Ասի—կանաչի անուն, նաև առհմիկ
 Ասկ—ազգ
 Ասպար—զենք
 Ավ-որս
 Ավալ—սկզբներում, նախնական ժամանակներում
 Ավատա—հավատա, հավատացի
 Ավի րուլուրսըն—տունը դիանա
 Ավազ, ավլըզներաց—որդի, զավակ, զավակներին
 Ավիշի—որսորդ
 Ավքարոավա—ոխակալվեցի
 Ավքար—ոխ, ոխակալություն
 Ասավոր—աշխարհ
 Ասամա մութ—Աղամի մութ, այսպես է համարվում լուսա-
 դեմին խտացված մութը

P

9

2

၇၁၁၀၀၀—နဂါး

Դասաուր—թուլութուն
 Դավա—ուզա, նաև վեճ
 Դավաթ—Հյուրասիրություն
 Դավթար—մատյան
 Դավթ—սպիտակ կտորից կարված ժանյակազարդ վզկապ,
 որ վանի նաև դավառի հարս-աղջիկները կապում էին
 զգեստի տակից, այնպես, որ միայն ժանյակները երե-
 վային. սա սանդոն էր նոր ու մաքուր շաուկի պատ-
 րանք
 Դարահի—խիսա նրահյուս մեծաքայա Հյուսվածք
 Դարադ—բամբասանք
 Դարբար—շրջակայք, շրջապատ
 Դարբեղար—անդահան եղած, կայանից հեռու բնակած, ավե-
 րակված
 Դար-դար—երեսներին օրորելիս, քուն բերելու համար մոր-
 մենջացող ձայնարկություն
 Դարմանկյեղ—վանի վան-Տոսպ դավառի մի հայկական
 գյուղի անուն
 Դաֆ, դուֆ—թմբուկ
 Դեխ—դեպի
 Դեսա-դենա—այս կողմ-այն կողմ
 Դերա րալաթ—վանի Թիմար դավառում դանվող Տիրամոր
 վանքը մահմեդականներից այդպես էր կոչվում՝ իր
 շարվածքի քարերի երկույն լինելու համար
 Դերան—կարելու թել
 Դրխ—գեպի (Շաաախի բարբառ)
 Դրմփել—խփել, հարվածել
 Դրոր—ուժ, ուժով
 Դիդե—կարելի
 Դիլաթ—փափազ
 Դին—կրոն, հավատ
 Դինո—(ըրդ.) խենթուկ. դորձածվում էր որպես կանացի
 անուն
 Դիշ-քրասի—աամնավարձ
 Դիվան—ապան, խորհրդարան
 Դուվաթ—աան հարսառության ոգի, նաև հարսառության
 Դուռ—շնորհ ավոդ երեսակյական բնակիչ՝ օշարակ
 Դոդրի, դոդրու—ուղիղ, ճիշտ
 Դոնամա—պեռակալան առնակաարություն՝ հրավառությամբ
 Դոշ թփել—կուրծք ծնծել
 Դոշին—կրծքին
 Դոր—ուր, որանդ
 Դո՞ր ի—որանդ է
 Դորուս—դրանից հետո, այս անգամ էլ
 Դվիթ—թանաքաման
 Դուզ—ուղիղ
 Դունյա—աշխարհ
 Դուքրնդար—խանութպան

b

Եթիմ—որր
 Եթիշ իթի փուլուխ—յոթնասուններկու և կես
 Ելադ—աղամարդու անթև և կրծքի կեսից բաց զգեստ՝ վեր-
 նաշապկի վրայից հագնելու համար
 Եղունիկ—աղավնի
 Ելի—արքայական արառնյալ լրատար, նաև դեսպան
 Ելթյան—առաջաստ
 Եմին—երգում
 Երթում—կասամ—կրկնակի երգվել
 Եի—երր

Զարիթ—սպա
 Զախմաթ—նեղություն
 Զանդին—հարուստ
 Զանդելու—դանդակված, վղից դանդակ կախված
 Զանդրենալ—հարստանալ
 Զավղաղամիշ—ավելորդարանել
 Զառարոր—դեղնածաղիկ մի բույս, որ օդազործում էին
 դեղին ներկ սաանալու համար
 Զաաու—հեռու, հեռավոր
 Զարարթյար—վնասակար
 Զարեն—ոսկյա դարդարանք
 ԶԼՀիլամիշ—թունավորված
 Զրմ (Շաաախի բարբառ)—իմ
 Զրմեն (Շաաախի բարբառ)—բուրբուր, ամբողջը
 Զրպուն—կանացի հնօրյա զգեստ, որ հագնում էին վանի
 նահանգի հայ դեղչկուհիները Զրպունը կարվում էր
 երկարությամբ բարակ զուլե բունցող մանխյա կոշիկով
 րամբակե կտորից, ինչպես նաև շամա և կութնի կոշիկով
 մեծաքայա դործվածքներից Զրպունը լինում էր աս-
 աուով, առջևի ճեղքվածքը լրիվ, իսկ կողքերին՝ մին-
 չև աղդերբր
 Զրքսեր (Շաաախի բարբառ)—զարդեղեն
 Զիան—վնաս
 Զիարաթ—սրբավայր
 Զիդինք—խնձ իրեն
 Զինք—ինքը
 Զիրախ—զրահ
 Զոո—զովար
 Զոռա—ուժեղ, մեծ, նաև արտոնություն ունեցող մարդ
 Զոքանյ-փերթի—ամուսնության օրը փեսայից զոքանչին նր-
 վիթված զղեսաացու, որի արժեքը պետք է համարել
 մի փերթի. փերթը՝ ոսկեդրամին խիստ նման կնիք
 ունեցող հասարակ թիթեղյա դրամ էր, որ չթավորներ
 ու մանկահասակները դորձածում էին իրեն զարդ
 Զուրարա—մեկօրյա, հավաքական նվիրարեթված աշխատանք
 Զուլումաթ—մեծ դժբախտություն

է

էլ—քրդական ցեղ
 էլա-խա—ասել կողի, ուրեմն այդպես
 էլդուն-էլաշիր—հարազատ-աղդակից, արյունակից
 էլրմ—նորից
 էկան—եկան
 էնան—նաև
 էնիկ—նա
 էնկանդար—այնքան
 էք—զոմշակով
 էհեր (Շաաախի բարբառ)—դնար
 էար—այդ
 էարա—գրա
 էրամ—երամ
 էրեմնակ—երեմնակ. խիստ փշալի, բայց անուշամ կո-
 թուններ ավոդ բույս, ուսվում է հում վիճակում ու աղ
 դրած
 էրենշիկ—երինշ
 էրին-էրերին—առանձին ոչինչ չնշանակող, երգի մեջ հնչող
 բառ
 էրկանթյ—երկանք

Էրմա՛յ, ց—վան. Տոսու՛ում զտնվող հայ-ասորական զուգ
Էրախ—Երզր

Ը

Ըգքյոն—(Շատախի բարբառ) քո
Ըխաաանգրանք—ուխտաանգրանքում
Ընթիւղ—անթիւ
Ընթուռ—ընթուռ—հոնկուր—հոնկուր
Ըոռհւմ, ոտյմ—զուլ
Ըոսանբյ—զույն
Ըոհւան—ուհւան
Ըոուպա—տպրուստ
Ըոուչա, սուչա—խնդիր, խնդրանք
Ըրսկրնա—ալսպես
Ըսրսկրնեմ—ալսպի
Ըսկի—բոլորովին, ամենեւին
Ըսկուն—այնքան
Ըսպալ—ապացայց
Ըստա—այստեղ
Ըտրսկնա—ալսպիսի, ալսպես
Ըտրսկրնեմ—ալքան

Թ

Թորտոսը—ընտիր, հաղվադուտ ապրտնք. զործածվում էր
հնչակական իմաստով
Թարուռ—զորամաս
Թաղախաց—որեկ առիթով, որեկ սրբի խոստացված, նոր
թիւած հաց, որ մատաղացու և փութ մսի պես բաժանում
էին
Թաթ—զուլպտ, նաև մարդու, թե դադանի ձեռք
Թալել—ղցել
Թախում—զործածվում էր երկու իմաստով՝ արհեստի հեա
կապված զործիքների խումբ և ընտանիքի, տո՛մի խորմ-
րակցութիւն
Թախկին—վայրկյանին
Թաղթա—փափուչ—տախտակե կոշիկ. շնայած անվանը, իրա-
կանում ընտիր կաշվից կարված, կրունկները բաժակա-
նին բարձր և տակերը պողպատյա կիսալուսնաձև նալեր
խփած, ոսանթաթերի ուղղութիւնով էլ մի քանի շարք
կլորաղուլու մեխերով պալած կանացի տանու կոշիկ.
Թաղթա—փափուչը թանկ էր ու նորաձեւութուն էր
Թաղիկ—լեւնային բլուրներով օղակված, ոչ շաա մեծ,
սեղաւատ մարդադետին
Թամանդա—հարդալի բարեբեւ ձև. Թարեղը իր ձախ
ձեռքը զնում էր կրծքին, աչ ձեռքի չոքս մատները
հպում էր իր շուրթերին և ապա՝ ճակատին
Թամրեխ—պատվեր
Թայ—հալաստ. հալաստը տարիքի, հալասարտկչի
Թային—օրտպարեն
Թայր—տեսակ
Թաշտ—լողանալու և լվածք անելու պղնձե մեծ սան
Թաշըր—ատն ներսում, պատերից մեկի առաջ կառուցված
տախտակա երկամասնի ամրար, ուր ցորեն ու ալուր
էին լցնում, թաշրենքի յուրաքանչյուր մասի վերեւում
կար մի մեծ անցք՝ ապրանքը լցնելու, իսկ ներքեւում
փոքրիկ դռնակ՝ ապրանքը դուրս քաշելու համար
Թառմա—ախոռի լորս սյուների արանքում կապված քնելու
համարանք, լինում էին թառմաներ նաև ալդիներում
Թասլիմ անել—հանձնել
Թավուր—անասակ

Թարանչա—սանդուղք
Թարաֆ—թարաֆեն—կողմ, կողմից
Թարրիալի—դաստարակված
Թարիխ—դարաշրջան
Թար—թացան—մածնեղեն, ալսինքն թացացնող
Թարաքլ—զավտկ. հեծյալի եակում գրված իր կամ մարդ
Թափաղուղ—դադաթին աչք ունեցող առասպելական հրեշ-
մարդ
Թաքա—նոխաղ, արու այծ
Թտֆ—տերև
Թելեդրաֆխանա—հեռադրատուն
Թումբել—լրացնել
Թրնչակ—թելերի խառն կապուկները ընդհանրապես, սակայն
մասնավորապես՝ տուղտի արմատի ծծված, թելիկների
վերածված փոքրիկ կապուկներ, որոնցով զլուխներն էին
լվանում դեղչկուհիները
Թրնթոց—փայտյա ապակ ու երկարավուն կերակրախառնիչ
Թըրթել, Թրթեց—դրդել, դրդեց
Թեղ—կալսված, բայց դեռ հաթիկից անշատված հարդի կո-
նաձե կուսակ՝ կալատեղում
Թեշիր—Թուրք անասնահավաք
Թո—թող
Թոմրան—վարտիք
Թոյ—հարսանիք, խնջույք, նաև՝ ուրախ բացականչություն՝
թո՛յ, թո՛յ...
Թոներ—թոնիր
Թոռ-սաղաֆին—մարդարիտի խեցուց հյուսված ժանյակ
Թուլում—չրչաղղեմասաձե մի հաղուստ, որ վանի ու չրչա-
կայքի ժողովուրդը հաղցնում էր երկսեռ մանկիկներին

Ժ

Ժամ—եկեղեցի
Ժար—նիհար
Ժուկ—ժամանակ
Ժուռ-կուճոփ անել—առանց հասունանալու պոկել

Ի

Ինալի (Արարատյան բարբառ)—կարոգ
Ինակավոր—Սուբր կարապետի վանքին տրված տիտղոս-
ներից մեկը՝ ինր ակ (աղբուր) ունեցող
Ինատ—խոռով
Ինգնավոր—ընկնավոր
Ինե—մեջ
Ինեմ—ընկնեմ
Ինրս-չինս—ցեղ, ծագում, ազգ-տոհմ
Իմնի—իմանայի
Ինլիխ—ինչպես
Իշլիկ—աստառով կարված երկարաթև և մինչև աղդրերը
հասնող զգեստ, որ հաղնում էին շապիկի վրայից և
կանայք, և՛ աղամարդիկ
Իշաահ—ախորժակ
Իտոնք—զրանք
Ի աուր—ավեց
Իրես—երես

Լ

Լաղըմ—պետք, հարկավոր
Լալ—համր, նաև՝ մեղեմիկ. թանկագին ակունք, որ կտնայք
շարում էին մարդարիտի հետ՝ մեջընդմեջ. լալը լինում
էր տարրեր գույնի՝ կանաչ, կարմիր, կապույտ և այլն

լաճ—աղա

լաճոտի—մեջքին կապվելիք ընտիր շալի մի տեսակ. այդ-
պիսի ընտիր զործվածքները ճանաչում էին զաած իրենց
զործվելիք քաղաքների անուններով, ինչպես օրինակ՝
քրիմանի շալ, լաճոտի շալ, շամի կուլնի և այլն

լամուկ—մահմեդականի երեսա, մահմեդականի աղա

լայնի—արժանի

լավանդ—քաղաքի անուն

լար—ախոռների բաժանմունքներ

լարան—մաղե հասա ու ամուր դերձան, որով կարում էին
շվալների բերանները. լարանի մի ծայրին մեծ կաշկոռ
էր լինում, մյուս ծայրին՝ լարակ թել, որ մացնում էին
մախաթի անցքի մեջ

լրեսի—վերմակ

լըժառ—լծի շիուսից կոշաքած, անասունի վզի տրորված
անդ

լըպ—բուռ

լհանա—կաղամբ

լյանդառի—պղնձյա լյանդառիթ սկավառակ, որի մեջ ձվա-
ծեղ էին անում

լըթ—լայնակի գցված քայլ, մեծ քայլ

և

խաղինա—զանձ

խալավ—հաղուսա

խալթ—հիմարություն

խալիվոր—ծերունի

խալ-խալ—շատ բարակ ապարանջաններ, որոնք մեկից մի
քանի հատ անց էին կացնում լայն աղարանջանների
աջ ու ձախ կողմերում

խաղթ—ծիծաղելի դրություն. խաղթ էին անվանում նաե
բարեկենդանի օրերին ծիծաղաշարժ անսարան ներկա-
յացնող երիտասարդներին: Նրանք ծաղկում էին լինում
մորթն թիկնոցում և դեմքը ծածկում այծի մորթուց պա-
րասաված յուրաքանչյուր դիմակով, որի վրա, տեսնելու
համար, երկու անցք էր բացված: Խաղթ էր կոչվում
և ներկայացումը

խամ—հասարակ, անորակ, նաև՝ համ

խամբրա (Շաաախի բարբառ)—համբիր

խամիբրա— » համբիրի

խամիուրա— » համբուրի

խանչալի պուս—ղաշույնի դասական

խանթ—հանդսանալ, աշխատելիս կամ քայլելիս մի քիչ հան-
դիսա առնել

խաշկ— հասկ

խաշին—մարդադեմին

խառց—հարց, հարցմունք

խասուկ—հասունացած

խավիծ—յուզով բոված ալյուր՝ աաք շաքարաջրով թուլաց-
րած փափուկ ճաշ

խավի ծրվու—հավի ձվի, հավկիթի

խավրծիլ—լեռնային ախորժելի թթվաշահամ բույսի խավա
ու դալար կոթուն

խավթ—թուլուն

խարեղան—մարակ. մշակված կաշվի բարակ զուլերից հյս-
սում էին մի մասի հասառության թուկ, որի մի ծայրին
թողնում էին կաշվի հավելվածք. մյուս ծայրը կապում
փայտյա ձողիկին և այդ մարակ-խարաղանով էլ քշում
անասուններին

խարսխուր—հարսին աուն բերելու համար դնացած հյուրեր

խըզրաց—միասին, մեկտեղ

ხըթում—զաակի նախորդ երեկոյի կերուխում, որով պասը
վերջանում էր

խրա—շառախցիներից զործածվող ոչ որոշակի իմաստ
արտահայտող խոսք որ արասանում էին նախադասու-
թյան սկզբում

խըլլսում (Շաաախի բարբառ)—վերջանում

խըլլսուն—տոսվա, լուսարաց

խըմթուրծ—աաք մոխրով ու աղաջրով կամ մանկան մեղով
շաղախ, որ կապում էին մարմնի որեէ մասի վրա, եթե
չնշխվածք էր ստացել

խըռըղաա—բարձր և հասա կոթունավոր դեղին րադամծ-
ղիկ բույս. խըռըղաա անասունները շեն ուտում. նա
պեաքական է միայն որպես վառելիք: Կա նաև կոթուն
լավող խըռըղաաի մի այլ անասն, որին անվանում են
որձ խըռըղաա. հեթմենբըղ զա օղաազործում էին որպես
դեղանյութ

խրոնըցավ—հարբուխ

խրոխա—Բամբակած, լայնափեշ և երկար վերնադեմս,
որը հասկանչական է արենյան ժողովուրդներին

խրոչկուկ—բկացավ

խրոֆուկ—ծերությունից շրմած

խինա—հինա

խին-խոռ—հին և բերանը կոտրած կավե աման

խոդ—հոդ

խոնջան—վարախների ու ջավարների վերնամասում անց-
կացվող բարակ թուկ, որով ավելի հաղուսաը ամրացնում
էին մեջքին

խոշ-խաթուն—քաղցրիկ, դեղանի ախիլին

խումար—կիսահարած, անցած օրվա խմելիքի զգացողություն,
նաև՝ քիչ շիւ աշք, նաե կանացի անուն

խուռնը—հրեղեն

խուսառուկ—աչքացավից առաջացող կակծոցի զգացողություն.
խուսառուկը մեղմելու համար ցավող աչքի մեջ մայրական
կաթ էին լցնում, ընդ որում աղջիկ երեխայի մոր կրծքի
կաթը և այն էլ՝ աաք-աաք

խուրիկ—դուրանին լծված շորս լուծերից մեկը. խուրիկը
ամենաառաջն ընկնող լուծն էր. խուրիկի վրա շէր ընկնում
մաճը շարժելու ծանրությունը, այլ նրան էր մնում ուղ-
ղություն պահպանելը

խրեղեն—հրեղեն

Մ

Մայ—ծակ

Մար—ծիռ պաշի մաղ

Մեթ—ծեթ, նաև՝ մանր

Մեռիկա—ծեռիկա, ձեռքա

Մեր—ծեր, նաև ծայր

Մըծում—լայնաբերան կծի ձե ունեցող մի կանթանի փաթիկ
խնցի, որը ոչ թե կախում. էին ցցերից, այլ ուղղակի
դնում էին հասակին ու հարում

Մըծակ—չրծակ, անցք՝ չրի համար. շինության դրսի պատի
ներքինից րաց թողնված անցք, որանդից պետք է չրերը
դուրս հոսեին

Մին—պիսակ, խալ

Մոքվոր—հդի

Մսու—գիծ

Կ

Կալահաթ—հանցանք

Կալամ—դրիշ

Կայան—ղալան, ալն ղումարը, որ փեռան պարտավոր էր
 Վնարկ Հարսնացուի ծնողներին
 Կալատ—արտատ
 Կալտաիդ—շղթաով միմյանց կապված մատղաշ անասունների
 խումբ, որ ղնում էր կամի տոչեից և կոխկրճում տղունը
 Կախայա—անբարոյական կին
 Կամ—կալսելու ընդհանրացված տախտակյա կախիչ. կամի
 արտաքին կողմը հարթ էր, որի վրա կանգնում էր կամ
 բշտիկը. իսկ ներսի կողմի վրա խիտ առ խիտ ամրացված
 էին լինսի փոքրիկ ու սրածայր կայծրարներ. Կամը
 քայում էին երկու եղ
 Կամշուռ—պետեթյան կողմից սահմանված անասնադարկ
 Կայա—հսկա, ժայռաման քար
 Կայդա—նմանօրինակ
 Կայիմ—ամուր
 Կայրի—բացի
 Կան—արուս
 Կանչրակ—արեածաղկին ցեղակից յուզաառու բույս
 Կառցար—կարողացար
 Կառամ—երդում, կրկնակի երդում
 Կասաֆաթ—հոգս
 Կավրլ—ուխա, երգում
 Կավուշ—ոստիկանաառն
 Կասողուկ—ղաղաղած, կաաղած
 Կաֆաս—վանգակ
 Կեհա—կղնա, ղնում է
 Կերդը—դիդու—Հին Բայաղևտի մոտակա քրդական մի գյուղի
 անուն է. բառացի նշանակում է՝ ոսկու գող
 Կըղաիկ—ստույնքսում ամրացած կղկղաքի աննշան կառու
 Կըթերրոհ—կղարմանա, կապի
 Կըլըզ—աարաղ
 Կըլիշյաղ—թրի յուղ, ապեղանի, որով բուծում էին թրով
 կտրված վերքերը
 Կըճա—մուսուլմանուհի
 Կընդընելա—կորած իրը ղտնողին տրվելիք վարձ
 Կըշլա—ղորանոց
 Կըռաթի—սպիտակ ձի
 Կըռալ—թաղավոր, թաղավորություն, անբութուն
 Կըրդ—թուրքական հնօրյա խոշոր ոսկեղրամ, որ կանայք
 ղործածում էին որպես մանյակ
 Կըռճոն—մոտերների միջի անասնակերի ավելցուկ
 Կըրտան—ամորձատված անասուն
 Կըսա—պատմել, պատմություն, խոսակցություն
 Կըփրոթըվի—կտապալվի, կընկնի
 Կիշըրվան կլեշ—այլանգակ շար ոգիներ, որոնք գիշերները
 հայանվում էին միայնակ մարդկանց
 Կյախ—ժամանակ
 Կյախ-կյախ—երկմե-երեմե, ժամանակ առ ժամանակ
 Կյաղտոր—զաղտաղործ, խորամանկ
 Կյաղաիկ—թաքուն, գաղանի
 Կյապուռակ—խավթիլ կոչվող լեռնային բույսի մաղաչափ,
 գեանաաարած անեթ
 Կյեա—գեա
 Կյերի—գերի
 Կյին—ղին, արժեք
 Կյոն—գույն
 Կյոռտան կաել—շերտփուկ
 Կյոթլ—գող
 Կոլրտիս—մարջանից, սաթից և այլ դանազան արժեքավոր

հուլունքներից կաղմված բաղկակապ, որ օգաազործում
 էին գերազանցապես քրդուհիները
 Կոմշու կուտոփ—գոմեշի թարմ տղր
 Կոն—վրան
 Կոնխա—յուր
 Կոնդոռա—աղամտրգու նորածն կոշիկ, Կոնդոռա էին հաղնում
 նաե քուրդ կանայք
 Կոպալ—կրտաղլուխ, հաստ մաշակ
 Կոռ-քեթյար—հարկադիր, շվարձաարվող ախատանք
 Կոռթ—կոշտացած, խոպան հող
 Կոտըր ընկենլ—ստեկտեսալ
 Կոտիկ—հայկական գյուղերի հնատարաղ կանայք, Կոմբարի
 տակից իրենց ղլխին առտաակյա կլոր օղակ էին գնում՝
 դազաթին տափակ ձե տալու համար
 Կոթ—կուլը
 Կոթնի—հենքը մեաաքս, դործվածքը բաժակե թելերից՝ բա-
 վական հաստ ու փայլուն կտոր, որից հայ կանայք ղպուն
 էին կարում. կոթնին լինում էր կարմիր, մեշը՝ սե, սպի-
 աակ կամ այլ գույնի երկար շերտերով
 Կուլ—դուլ, ծառա
 Կուկու—փոքրիկ մանկիկներին տրվող փաղաքական հորշոր-
 շում
 Կույանոց—ախոռի այն փոքր ինչ փոս ընկած մասը, ուր
 կուտակում էին օրվա ընթացքում գոյացող անասնաղոր
 Կոոն—եվրոպական մեաաքսյա գունաղարգ գործվածք
 Կտրած ֆաս—նահապեաականությունը պահպանած հայկական
 գյուղերի աղջիկները գլխերին ֆեա էին գնում, և այն
 էլ՝ կարած, կարճացրած
 Կուշթուրթի—բառացի՝ փեարարարձ. սակայն հայերը բարձր
 պարաստում էին փափուկ և բնաիր բրգից
 Կուտիկ—կավե հաաարակ փոքրիկ խոր աման. լինում էին և
 ջնարակված
 Կուտուղ—համայնքի մարգագետին, ուր արգելված էր անասուն
 արածեցնել
 Կուտուղլի—համայնքի կողմից վարձված գաշտային պահակ.
 կուտուղլին պահպանում էր և՛ կուտուղը (արգելված արո-
 աավայրը), և՛ ցանքաաարածությունները՝ օրինադանց
 հաաազներից
 Կուտուղու—կաթնաառ վայրի մի բույսի ուտվող կոճղամաս
 Կուվաթ—ուժ, գորություն
 Կուաապ—խաշած ոսպով ու համեմունքով թխված պտսվա
 բաղարձ

Հ

Հալտուրու—Հալեպի
 Հալրաթ—անշուշտ, իհարկե
 Համրա—մեծաաաոհմ
 Համիդիե—քրդական ցեղ, որ սուլթան Համիդի կողմից ղինվել
 էր որպես իր անվան աղաա ղորախումբ
 Հայա—պատկառանք
 Հայրո—աքաղաղ
 Հանսա—անպայման
 Հավա—օր, եղանակ
 Հավար—հեռվից օգնություն խնդրողի կանչ
 Հեսաբ—հաշիվ
 Հեվար—մայրամուս, իրիկնամուս
 Հեր—այր, քարայր
 Հերերվի—երերվի
 Հլին—լիք
 Հրնթին—թեի աակին

Հընձիկ—(Շաաախի բարբառ) ինձ
Հըհնչիկ—հանկուկային, զարմանալի
Հըմեն—բոլոր
Հըոպով—արագ, միանգամից խուժել
Հյամ, (համ)—նաև
Հյանգուն—անկուն
Հոդա—սենյակ, օթյակ
Հորի—(Շաաախի բարբառ) ինչու

Ձ

Ձըդեն, ձըկեն—ինձանից
Ձիկ—ինձ

Ճ

Ճայտի կապ—ճակատակապ. ճայտի կապ էր կոչվում թե՛
աարեց կանանց լոմբարների տակից ուղիղ ճակատին
կապվող փոքրիկ, եռանկյունի շորը և թե՛ աղջիկների
մազերի վրա կապվող թավշյա, երկու մասի լայնություն
ունեցող կապը

Ճայտի կիր—ճակատագիր

Ճեղպաց—աղղրերը բաց, անվարակ

Ճեա—ճուռ

Ճերերալ—կիսաքուն ժամանակ կամացուկ տնքանքալ

Ճըճըլուկ—մարգագնանային բույս. մանուշակագույն ծա-
ղիկներ ավող այդ բույսի բավական երկարավուն ու
խիստ ամուր տերեւներից աչնանը հյուսում էին բուր
մասի հասաություն ունեցող չվաններ, որ օգտադրվում
էին, որպես խտրի հենք. նույն այդ չվանների մի քա-
նիսի միացումից սաանում էին ջրհորից ջուր քաշելու
հասա չվան

Ճըղը—Թարեհնգանի զվարճալիքներից մեկը. ճըղըը հա-
կապես կանացի զվարճալիք էր. Երգիկից կախում էին
երկճյուղ ամուր չվան. գնանից լարված, ամեն ճյուղի մեջ
մի հոգի էր նստում ու իր ոտքը պաղղում զիմացիների
նսաած ճյուղի մեջ, այսպիսով միանում էին իրար.
երկու հոգի էլ կանգնում էին ճըղըից բավական հեռու
և գնալի իրար հրում ճըղըը. Այսպիսով, նսաածները
անընդհանա աաըուրեղում էին և գլուխները երեմն
մոռնում էր առասաաղին. նսաածները թուելիս երգում
էին, հեաո այդ զուգին փոխարինում էին ուրիշները

Ճըվաուկ—ճըվաված, պոկըռաված

Ճիւ—երեխա

Ճիւ—ճահճային բույս՝ խիստ երկար ու ամրաթել անրենրով,
որից խտր էին հյուսում

Ճմուռ—յուղով ու փոխընգով ճմրուված աաք հաց

Ճուլ—մեծ

Ճութ—ժանյակ

Ճուր—ջուր

Ծ

Մազեն կախուկ—գեմքը խոժոռած (Շաաախի բարբառ)

Մաղրակա—լավաշի բացված խմորը թոնրան կողքին կպցը-
նելու բարձի ձև ունեցող հարմարանք

Մաթրաթ—խոր ու մեծակա խեցեղեն կերակրաման

Մալավա—սակավաջուր. Արճակին մոտիկ քրդական մի
գյուղի անուն էր

Մաղաղա—նկուղ

Մաղա—եռանկյունի շթե գլխակապ, որ գործածում էին
տարեց կանայք, կապելով լոմբարի աակ

Մամլաքյաթ—հայրենի երկիր

Մայասուլ—հիվանդություն՝ թութք

Մայլա—թաղ, թաղամաս

Մանխա—ղծավոր, հասարակ կտոր, որից գեղեկուիները
կարում էին իրենց զպուները. Մանխան իր անունը
ստացել էր Թուրքիայի Մասսսիա քաղաքից

Մանճ—մս, պուխանի կարեոր մաս

Մանճկալ—գութանի աշխատանքի ժամանակ մսը բանող
հողադործ

Մաշլիս—իշխանավորներից գումարված խորհրդակցություն.
մաշլիս էին կոչվում և ուսի օգնականները

Մեղար—քառակուսի կապի կտոր, որով կանայք հաց կին
տանում զաշտի աշխատավորներին. Մեղաըով էին բան-
ջարը աուն հասցնում, սերմնացանները մեղար էին կա-
պում, հատիկը մեջը լցնում, տարեցները նույնիսկ գոգ-
նոցին մեղար էին անվանում

Մեղել—խորհել, մաածել

Մեհաքըս—մեջքիս

Մեյ պոր—մի պահ

Մեյ խաա—մի հատ

Մեյ տիր—մեկ անգամ

Մեյխանալի—գինեաան սուր, գինեաուն պահող

Մեռուկ—մեաած

Մեաակ—մեաաքայա կիսածածկից, որ իրենց գլխին էին
վերցրել վանեցի օրիորդները. Մեաակին փոխարինել
էին ավսյա մեաաքախաոն քառակուսի շալերը

Մգրախ—նիղակ

Մըղրախգար—նիղակակիր

Մըլի—մացրու

Մըխա—մի հաա

Մըկա—հիմա

Մըրանի—մուրի առաջամասի մեծ ու աափակ սալ

Մըլաթ—ժողովուրդ

Միհնապիթ—հիսունօրյա մեծ պահքի քսանհինգերորդ օրը
կոչվում էր միհինք. այդ օրը թխվում էր մի մեծ ու
բախաագուշակ բլիթ՝ միհնապիթ

Միեղար—ներքնակիկ

Մյանչ—մեջ (Շաաախի բարբառ)

Մյաաաակ—երկար, փայլաե ձող

Մյուգուր—գավառասպեա

Մյուգուրըք—գավառապետական պաշտոնաաուն

Մուլ—աան պաաերն ու կաուրը հարգախաոն կավաշաղա-
խով պաաերը

Մուիլ—ավաղ անելու գործիք՝ հասա թիթեղյա մի փոքրիկ
աախաակ, վրան ամրացված փայտյա բռնակ

Մուլա—մահմեդական հոգեորական

Մուր—կնիք

Մոն—վաա, վաաություն անող անձ

Մուք—կալվածք

Մուդսի—Երուսաղեմ ուխտի գնացած մարդ

Մունաթ—խնդիրք, աղաչանք

Մունութեն—վաաություն

Մուրաղ—փափագ, նաե առական անուն է

Յ

Յա—կամ

Յաղմա—գունապեղ, ծաղկաղարգ, նուրբ մարմաշյա գլխաշոր,
որ հյուսում էին պղտահյա աըհեսաավորները

Յալանչի—սաախոս,սաելում վարժ. նաե՝ լարախաղացին
ուղեկցող

Յալգուր—ասաղ, նաե ոսկի

Յավար-յախա—պաչանք-պաղաաանքով օծիքիյ կախ բեկ-
նել

Յագութ—գունավոր, թանկարժեք ակնեղեն
Յան—կողմ, նաև՝ կամ

Յաներ—կողմեր
Յանլիշուլեն—սխալմունք
Յարարի—արդյոք
Յուզ-գուզ—հարյուրը լրիվ

Ն

Նալլավոր—երկաթյա կրակոտակերով ոտնաման
Նողրլ—պատմություն
Նախս—նենդ
Նախարայեն—գյուղերում նախորդ հավաքվելու հրապարակ, որտեղից նախարայանք նախորդ քշում էր ղեպի արտավայր
Նամարդ—տմարդի, անմարդկային
Նամիկ—տափեականիստ ցածրագիր և լայնաբերտն ողուտուկ, որի մեջ ուսուցիչ էին տասպակում
Նանու—մայր
Նայ—եկեղեցական պարզ պտտողարակ, որի մեջ գնելով ննջեցյալին՝ տանից տանում էին եկեղեցի և եկեղեցուց կ'յղերեզմանոց
Նավաղիլ—մրսկուց կամ նյարդային հոգի վրա առաջ եկած ամբողջ առամենների ցավ
Նաֆիլա—իզուր
Նիտթ—աչքով տուլ
Նյա, նս—ոչ տյս, ոչ այն
Նորաղար—նորաղար էր կոչվում և՛ գյուղի շուրջը շրջով գինյալ պահակը, և՛ ցանքերի ու արոտավայրերի հսկիչը, և՛ անգամ բոստանների հսկիչ պահապան՝ վարձու պահակը
Նոքար—ծուռ
Նովեթ—մահմեդականի աղոթք
Նուկի—չորսհարյուրը գրամանոց կլորավուն կշռաքար կամ ալդքան հեղուկ լափելու աման
Նուֆուս—պետական հարկի մի անսակի անուն է

Շ

Շահնա—հացահատիկի տուրքը հավաքող թուրք պաշտոնյա
Շանց տալ—ցույց տալ
Շարազա—ճարտիկ, խորամանկող
Շեղչ—հացահատիկի մեծ կիտվածք
Շերլեխ—շիրք՝ թարմ մսի հետ հարած, որ ճանաչում էր գտած, որովհետև աչքի ցավը մեղմող միջոց
Շրվալ—(Շաախի բարբառ) շավար
Շրշկոցուցեր են—շփոթեցրել են
Շրոթաթ—սամոնքսի մեջ եղած կիսամարս ուսուցիչ
Շրփրո-թրփրո—աշխատանքիս ու ճիշտ շարժումներ կատարող և ամեն ինչ հարգող-թափող
Շրֆայոա—կասկածամիտ
Շիման—շեմքին, դոան մեջ
Շիշ—թոնիլ իստեկու երկաթյա կեռաղուլի շամփոր
Շիրիկ—մառանդության իրավահավասար տեր
Շոր—աարափոխիկ, բայց ոչ հարասե հիվանդություն
Շոր—աղի
Շուշփա—մետաքսյա նուրբ թաշկինակ, որով սրբություններն էին փաթաթում

Ո

Ոժտուն—ուժ տվող, զութանին լծված այն զուլգը, որ իր ետևից քաշում էր խոփը, ոժաան վրա է բնկնում զութանի

ժանրություն մեծ մասը
Ողղե—ժամկետ
Ոնչ—ոչ
Ոսկեպյան—ոսկեյուս, ոսկով բանված

Չ

Չաթան—ավազակ
Չակեա-միսո—կանացի վերնաշապիկ և կիսաշրջազգեստ
Չամ—ժառանգական, որից իդատրաստում էին ղեկի սանրե-լու ղեղեցիկ սանրեր
Չաշալ—ճաղաա
Չավրա—երեսսրբիչ
Չարոխ—տրեխ
Չաքլ—տրտաքին հանգերձանքի կողքերից բաց թողնված ճեղքվածք
Չաքլ էր կոչվում նաև զորարների կլորա-ղուլի գործիքը, որ խիկելով անեղի լարին՝ բուրդ ու բուսրակ էին պղտւմ
Չաքլան—ամուր, կպուն նյութ պարունակող սերմնահատիկ, որ ներմուծվում էր ու վաճառվում Վանի շուկայում
Չաքլանք ծեծում էին սև ծամոն կոշիկող ընտանաթից պարասավող յախուլի հետ
Չէ-չիսո—արդեն (նատախի բարբառ)
Չըշաշ—շրաղաց. լըլաշներ էին կոչվում տյն բաղամթիվ շրաղացները, որ գտնվում էին Վանի Շամիրամա թաղ կոշիկող թուրքական թաղամասում, «Շամիրամա չրի» հոսքի վրա
Շըլուս—մերկ
Շըխաս—չհաս. արյունակից այնպիսի աղականներ, որոնց ամուսնությունը եկեղեցին չի թույլատրում
Չըլ—բարակ փայտերից իրար կապված միջնորմ, որ կապելով զոմի անկյունում, այնտեղ էին պահում նորածին զոռներին
Չըֆայմա—չմաժեցի, գլխի շենկա
Չիթ զարկիցին—Չիթ խիցին, շին անայնադործ ցուլակաները փայլալի փոքրիկ կնիքը թաթախելով սև ներկի մեջ, խիւում էին սղիտակ կտավի վրա, նախընդ որայցնում և ապա այդ կտորը ներկում էին կարմիր գույնով կտորը կոչվում էր չիթ
Չիման—մարդազնտին
Չիփացել—սիրար կպել, սիրահարվել
Չուլ—ղաշու Չուլ էր կոչվում նաև փսոռի այն բաժանմունքը, որ անասուններին էին լողացնում Չուլմեն էին լողա-նում նաև գյուղացիներն իրենք, և դրա համար էլ լուլ հասկացողությունը համրկնում էր բաղնիք հասկացողության հետ
Չողթրիկ—կավել ոչ շաա մեծ երկկանթանի ստիակ ստն, որ զործածում էին տնային զանազան կարիքների ղեկ-քում, ամենաշատը՝ չորթան արորելիս
Չոմբար—նոսնկյունի, ծաղկավոր շիթ կտրած զոխալուր, որ հնաաարաղ կանայք կապում էին յաղմայի տակից, այնպես, որ եղբրեր՝ երկու մատնալափ երկվար
Չողանդիլ—հովի զավակ. նաև հայկական գյուղի տնուն՝ Վանի զավառում
Չում—միսնէ
Չումքի—որովհետև
Չուս—անզորական այծ, նաև նրա փափուկ, փայլուն ու զտնգուր բուրդը Չուս էին կոչվում նաև այդ բրդին

նմանվող ոչ միայն քաղաքացիները, այլ նաև ամեն ինչ,
որ պանզամազ էր
Չուր—մինչև, երբ
Զքարս—ծխախոտի զլանակ

Պ

Պամբակ—բամբակ
Պայ—լուսնի շուրջը կապաթ լուսապսակ, նաև բակ
Պարիկուն—բարի եռեկո
Պենով—բերանով
Պեսո—խոշոր, խոշորահատիկ
Պրուկ—փլված
Պրծառ—պեծ, կայծ
Պրճեղ—անասունի ոսնալոճեղ, մի պեճեղ էր կոչվում նաև
արճակցոց ջրի իրավունքի յուրաքանչյուր 12 ժամը.
այդ իրավունքը որոշված էր պապերի օրոք. չրաանբը
իր ջրի շտիբը ընդմիջա վաճառելու իրավունք չունեի,
բայց յուրաքանչյուր ասորի ուղած մարդուն ընծայա-
րերելու իրավունք ունեի
Պրւտին—հրակայուն մի հող, որից շինում էին և՛ թոնի-
ները, և՛ աան զործածելիք պոտուկները
Պրուտե—պատառ
Պրուտկ—ստինքապուտկ, նաև՝ ծաղկի կոկոն. պրուտկ է կոչ-
վում նաև վայրի կակալի մի տեսակ, որի կոկոնները,
դեռ չըացված ուտում են
Պրիմասա—հեթմենի կողմից օդտագործվող սպեղանի.
պրիմասաը եփվում էր կարագով, սոխով, ալյուրով
ու մածոնով, ստացված խավիժանման այդ զանգվածը
կապում էին վերքի վրա
Պիճ—ապորինի դավակ
Պյան-թող—աշխատանքային օրվա ավարտ
Պյաշխի—շնորհիր, նվիրի
Պյառց-փոխ—բարձ փոխել, ամուսնական անկողինը արա-
աավորել
Պյուր—շուրջ
Պր-րիբի—անբարոյական կեռ յայր, նաև անբարոյական
կանանց հովանավորող կին
Պրդիկ—թևյակաձև պող ունեցող, ջուր խմելու իւղեղեն
փարշ, աման
Պոժառ—պայծառ
Պող (պողոկ)—հայրի ու աղբեջանցիների կողմից ճանա-
չում դառած աղ դնելու բանջար
Պուրթ—բուրդ
Պրներ—րներ
Պուլիկ—մազերի ծայրերին հյուսվող եռաճյուղ կտոր
Պուպուլ—փոքրիկ, զեղեցիկ
Պուրթ—բուրդ

Ջ

Ջաղամաթ—բաղմություն
Ջաղդա—լայնուղի, նաև բաց
Ջամ—ապտեկի
Ջամի—մզկիթ
Ջան—հոգի, շունչ
Ջանավար—հրեշ, երեկայական այլանդակ կենդանի
Ջանդակ—դիակ
Ջառահ—թարախ
Ջառչառ—կալսելու հարմարանք. շառչառը կաղմված էր
պտավող երկու ձողերի վրա ջարված, ուրազանման
պողպատե ջարդիչներից, իսկ դրանց հետեւում կար

նստելու հասակն ախոռակ. շառչառին ես լծում էին եր-
կու եղ
Ջըղմեյիներ—երկարահիտ կոշիկներ
Ջըլուր—ուտիս օրվա կերակրատեսակ, որի մեջ ձու շաա
էր դործածվում
Ջընդ—օժիտ
Ջըհել-շուհուլ—երիտասարդներ
Ջըղա—հրիդադարդ
Ջըուա—մի կանխանի, լայնարեւոյն և կծանման խեցեղեն
անոթ, որով բերվոր կանաչ շալակով կաթ էին բերում
Ջըսիկ—փորձել
Ջըվալ—այծի մաղից հյուսված կոշա ու ամուր պարկ, որով
ցորեն ու ալյուր էին փոխադրում մի անդից մի այլ տեղ
Ջիւար—հարստ
Ջուր—զրպան
Ջուլ—ձիերի երամակ. ջուլ էր կոչվում այն խմրակցությունը,
որի շարքն էին հավաքվում որոշ ուրախաների
Ջուլար—պատասխան

Թ

Թարան—խղճուկ
Թահրմ—զուժ
Թամաղան—մահմեդականների ծոմապահություն
Թաստ դալ—հանդիպել
Թասութ—կարմիր դեղափոշի, որ կին հեթմենները դործածում
էին աչքի կոպերը բուժելիս
Թենջար—հողագործ
Թես—դուղապետ

Ս

Սաթըրքամ—թոքերի բորբոքում
Սախեն—հողե մեծ սաշտ՝ շողանալու և լվածք անելու հա-
մար
Սակառ—մեծ կողով անասնակեր փոխադրելու համար
Սանաթ—մուհակ
Սանդրիսար—պետական դանձապահի պաշտոնակատար
Սանյաթ—արհեստ
Սանյաթար—արհեստավոր
Սավդալի—սիրուց խելագարված
Սաբաղամ—թուրք բարձրաստիճան ղինվորական
Սարակ—օրավարձով աշխատող
Սարայ—դղակ, պալատ, ինչպես նաև՝ հանի նահանգում
Պարակասանին սահմանամերձ մի փոքր քաղաքի անուն
Սարաղունջ—դործածությունից արդեն դուրս եկած մի դըլ-
խաղարդ, որ դեռ պահպանել էին Բիմարի հնաաարադ
պատմիները. սարաղունջը մահուդյա երկարավուն կտոր
էր, երկապապած սիմերով և զարդարված արծաթյա
զարդերով. սարաղունջը կախ էին դրում մաղերի վրա-
յից, որը եանից հասնում էր մինչև զսակաանդ
Սարեկ—սարյակ, նաև ոչխարի ստամոքսի մաքրած, աղով
մշակված մի կտոր, որով փակում էին յուղի աման-
ների բերանները
Սարին—դեփյուռ, հով
Սարծիլ—զուժանը քաշող շորս լուծերից մեկի անունն է
Սեյր-անեկ—համուրք սաանալ, վայելել
Սեյրադ—նոսր
Սեդիկ—լայնափոր, նեղաբերան անկանթ խեցեղեն աման
Սեվաթիլու—արծաթյա իրերի վրա քսվող սև ներկ
Սեվ կոթիկ—սև ագռավ, այդպես էին անվանում սերմնադավ-
ներին

կենսատավար—էղ, կոժ, հորթ և արն, սի խոսքով՝ ոչ դոմ-
շեղեն

Սևֆիլ—դժբախտ, խեղճ

Սրլա—սալալ, Սալան զործում էին դալար ու մաքրված
ուռենու էյուղերից և օդտաղործում անալին պայմաննե-
րում

Սըխթ—հավատ

Սրմբալ—փետրախոտ

Սընոր—սահման

Սրոկեց—զաղտնիքի իրազեկ

Սրփ—սուրբ

Սիլա—ապտակ. սիլա է կոչվում նաև այն վիճակը՝ երբ
ամանի մէջ լցված ապրանքը՝ մինչև շուրթերը լիքը-
լիքն է

Սիլախ—զենք

Սինամախավթ—սիրամարդ

Սորա—թիթեղ, վառարան

Սուլ—հասարակ ուսնամանի մի տեսակ

Սսխաթան—թարմ պինթանի և եռացրած կաթի խառնուրդ,
սր պահում էին նորաթուրծ ու ճաքեր ունեցող պուտուկ-
ների մէջ և աշնան կողմերը, երբ անասունները ցամա-
քում էին, դործածում մածնի փոխարեն

Սոկ—սնձանման կաթնատու բույսի մի տեսակ, որի հյու-
թից պատրաստում էին և՛ ծամելու ծամոնը, և՛ բուսիչ
յախսն

Սոդրաթ—ուրախ կերուխումի հավաքույթ, խնդույթ

Սոդորակ—փողոկակ, նեղ ու երկար անցք ունեցող իր

Սոլ—առճի

Սոն—սոնա—վերջիվերջո

Սպա՝անի—կարմիր ուռենի, որ դործածության մէջ ավելի
հարդի էր քան սովորական ուռենու փայլար

Սուլուիկ—սրածայր

Սուրահի—երկարավիղ ու անկանթ աման, Սուրահիները
ներմուծվող ամանեղեն էին. նրանք պատրաստվում էին
քարի կավի հեա խառնած. և՛ ներսից, և՛ դրսից կոկ ու
փայլուն էին. սուրահիները խմիչք լցնելու խիստ հարդի
անոթ էին ու թանկ էին դնահապում

Վ

Վաղա—ժամկետ

Վալաղ—ուղեղեա, ճանապարհն իմացող

Վալուհ—րիլա—թալահ—մուսուլմանական կրկնակի երգում՝
ինչոյն ասվում է՝ աստված, Բիսաաու, սուրբ հողի

Վանից—վանքին, վանքապաական

Վասալամ—ինչե՛, նտե՛ շատ բարի

Վասն սրո քուլախո—զաղտնախորհուրդ, անտեսանելի դարձ-
նող զլխարկի մասին

Վավ—(Շատախի բարբառ) ով

Վար—վրա

Վաքիլ—երաշխավոր

Վերան—ավերակ

Վերդի—տուրք

Վրոռչ—պատվա չրալի ապուր՝ եփված ձավարով

Վիժկի—մի լուծանի արորի տեսակ

Վովքեր—(Շատախի բարբառ) ովքեր

Տ

Տախա—տան հողն հատակ

Տանտրկին—աան ղեկավար կին. Տանտրկին էին կոչվում
նաև վանքերի տնտեսութուններում աշխատող կանայք,

որոնք մեծավ մասամբ լինում էին այրի և աղքատա-
ցած կանայք

Տաղթ—անասնադրի կոշտ ու ամուր դանդաժ, որ թռնի-
ների հիմնական վառելիքն էր

Տավրի շուտ—անասնացալ տարածող ողի. սնտի պատ-
կերացումով, անասնացալը մերկ մարդու կերպարանքով
շրջում էր երկր-երկիր ու կոտորում անասուններին

Տափ—ղետին. տափ էր կոչվում նաև ցանված արտերը
հարթելու այն մեծ ավելանման դործիքը, որը հյուսված
էր լինում կարծր թփուտներից, Տափին լծում էին մի
ղույղ ուժեղ զոմեշ. աափի վրա կտնդնում էր հմուտ
տափավարը և իր ծանրությամբ պահպանում էր տափի
վեր-վեր թռչելը. տափը ծառայում էր ցանված սերմերը
հողով ծածկելուն

Տե—տես

Տէղ—գեղ

Տեղճուր—նորածին անասունի ստամոքսով, այնանց եղած
չմարսած կաթնակոշանկով պատրաստված պանիր մա-
կարդելու հեղուկ

Տեղ-տիր—աչքին ղեղ կտմ սուրմա քաշելու ոսկրն ձողիկ
Տրրկեց—դրացի

Տիժար գալ—մեղքանալ, խղճալ

Տիկ—խեցեղեն խնոցի

Տիր—անղամ. աիր էր կոչվում նաև դարնանացան ցորենի մի
րնտրի ակաակ, որ ցանում էին շարքացանով ու անցրդի
արաերում

Տիրամեր—Բերկրի դավառի հայկական մի դյուղի անուն, որ-
անց դանվում էր Տիրամոր հոշակավոր վանքը

Տիրամոր խեղճ—բորոռ. ծամանակին հասարակութունից
հալածվող այդ հիվանդներին, իրր Մարիամ աստվածա-
ծինը խղճացել էր ու ապաստանել. բորոռների ապաստանն
էր նաև Բերկրի Տիրամոր վանքը

Տիրրմ—մեկ անղամ

Տմաող—ամարդի

Տյաշա—զաշա

Տյար—դար, բլուր

Ց

Ցախ—ծառերի շորացած ճյուղեր և այլ խոփվներ, որ օդտա-
ղործում էին որպես վառելիք

Ցախավել—հատուկ ճյուղերից կապված ավել, որով ախոռի
անասնադրն էին մաքրում, ինչպես և կալաանդում դոր-
ծածում որպես ավել

Ցան—շորացած անասնադրի մանրը, որ վառում էին թոն-
րում

Ցրմփոր—ահաճորեն ուռած փոր, գեր անձնավորութուն
Ուտիս—ոչ պաս, ամեն ինչը անարդել ուսելու օրեր
Փ

Փախր փարա—պղնձադրամ. փախր փարան վաղուց գոր-
ծածութունից դուրս էր եկել. ներկայումս գործածվող
պղնձադրամից ավելի թեթեւ էր

Փայախ—ախոռ

Փայղա—ի հայա գալ, հայանվել

Փայն—մանր ու չոր անասնադր, որ փոքում էին անասուն-
ների տակ

Փայնվան—լարախաղաց

Փայվեր ի—փակվել է

Փանթուլ—փանթալոն, եվրոպական ձեռն աարաա

Փարդախ—(Շատախի բարբառ) ախոռ

Փարդիսո—կանացի վերարկուի նորածն մի տեսակ,

Փարխալ—պղնձյա կարծ գուլլ շրհորից շուր հանելու համար
 փնջարտ—լուսամուտ
 Փրթիր—անասնադրո՝ աղյուսածն շորացրտած վառելիք
 Փըշտոցեք—անարողյականացեք
 Փըռթրնի—պասահի, միամամանակ՝ ազաավի
 Փըռթո՞ւ—փրկի՛ր, ազաաի՛ր
 փիլաք—մանրիկ, փայլուն տափակ և մեջտեղեւր ծակ՝
 թիթեղյա զարդարանք, որ կարում էին հագուստների վրա
 Փոթիկ—նորածն, երկարաճիտ կոշիկ
 Փոխան—փոխարեն. նաեւ ազալի անուն, որ դնում էին այն
 նորածին ազանների վրա, որոնց ծնվելուց առաջ տանից
 մտհացել էր որեւէ տղամաքդ, ու նա ծնվել էր նրա փո-
 խարեն, նրան փոխարինող
 Փուլորակ—պտուտակածն րացված անցք
 Փողքիկ—փողքիկ ետանկլունի զլխաշոր, որ հնաոճ կանայք
 կապում էին շոմարի տակից
 Փոշած—որեւէ րանջարով ու ձավարով եփված, մեջն էլ ալ-
 լուր ավելացրած պասվա կերակուր
 Փոշի—մետաքսն սե մեծ թաշկինակ՝ մոխրագույն եզրագր-
 ձերով, երկու կողմից երկար ծոպերով, որ տպամարդիկ
 կապում էին զլխների քոլոզի շուրջը այնպես, որ ծո-
 պերը դուրս մնային
 Փորեւս—փորիցս
 Փութկի սուրը Գեորդ—Շաաախում զանվող այդ սուրբը
 մեծարվում էր նաեւ ալլազդիներից. Փութկի ս. Գեորդի
 նվիրահաւաքների անձնոնմխելի էին. նրանք երկրով
 մեկ շրջում էին և բնակությունից հավաքում Փութկի
 Ս. Գեորդին խոսաացած անասուններն ու դրամը
 Փութուլ—քնքուշիկ, նաեւ ուռուցիկ. այդպես էին անվանում
 նաեւ՝ կանացի հագուստի թևերի ուռուցիկ վերնամասին

Ք

Քաշմիկ—սրճապույն, մանրիկ ու ապակ սերմիկներ. ներ-
 մուծում ու վաճառում էին թուրք մանրածախ խանութ-
 պաններու շեքիմները քաշմիկի սերմի միջուկներից
 պատրաստում էին աչքի դեղավոշի
 Քեթրր—թեք, մի կողմի վրա դրված
 Քիրտ—հարա, վեհանձն. նաեւ արական անուն
 Քիրման շալ—գեղեցիկ, գունազարդ, լավորակ շալ, որ կին
 թեւ ազամարդ, կապում էին մեջքին՝ հագուստի վրալից
 Հավանարար Պարսկաստանի Քերման քաղաքի անունով
 էր քիրմանի շալ կոչվում
 Քյա—րացականություն՝ ասվելիք խոսքից առաջ, զարմա-
 ցակտն իմաստով
 Քյազադիկ—կարճ թեքով մինչև մեջքը հասնող կուրծքը
 րաց ազամարդու վերնազգեստ. քյազադիկը զեղչկական
 հագուստ էր, գործում էին կանայք. նյութը՝ անզորա-
 կան այծի (չոււ) բուրդն էր. Դրսի կողմից այնքան
 խավոտ էր, որ այծի մորթու պատրանք էր աալիս, իսկ

նեքսից՝ հարթ էր ու ամուր. դրա համար էլ քյազադիկից
 անրածան էր լուռ րառը (չուռ-քյազադիկ)
 Քյալավեր—ավերակ
 Քյտկի—քանդի՛ր
 Քյազցը—հավա՞ ալլուրով, լուրով ու շաքարով ջազախված
 Քյալվիր են—քանդվել են
 Քյառեշա—կալսի, հերանի սալների վրա խուրձերը րար-
 ձըրացնելու համար օգտագործվող վեց ճյուղանի փայտե
 հարմարանք՝ ամրացված երկար կոթի վրա. Քյառեշտի
 մատները պատրաստում էին խիստ ամուր փայտից
 Քյասա—կավե մեծ և խոր կերակրաման
 Քյավե—քավել են, վնասագեղծել, ցավ չպատճառող նյութով
 րաց վերքը հականեսել
 Քյար—օգուտ, շահույթ, միամամանակ մասնակի օգուտ
 ստանալու վարպետություն
 Քյարթու—հնացած ուտելիք՝ հաց կամ կերակուր
 Քյարխանա—շահութարեր հասաաաություն՝ շրազաց, ներկա-
 աուն, ձիթ՝ան և ալլե
 Քյարխանաշի—շահութարեր հաստատության աեր, միամա-
 մանակ՝ հասարակաց աուն պահող
 Քյաֆիր—անխիղճ, անաստված
 Քյե—քեզ
 Քյոշկ—երկհարկանի րարձր շինություն, աուն
 Քյոփադ—արու շուն
 Քյոք—արմատ
 Քյուլա—զգված րամրակի կուլա, դրան նմանվող որեւէ րան
 Քյուլալ—քանդված, զզգված, կալսելու պարասաաված հացա-
 հատիկի խրձեր
 Քյուրք—մուշակ
 Քոլոզ—թաղիքե կլորավուն զլխարկ

Օ

Օրա—մեծ դերգասաանի րնտանիքներից մեկը
 Օթ—(թուրքերեն) խոտ
 Օլան—այ ազա
 Օխնուկ—օրհնված
 Օդլին—բուրբին
 Օդլում—ոգջույն
 Օրթախ—փայաաեր, րաժնեաեր

Յ

Յալադ—րախա, ճակասադիր
 Յալմ, ֆալմի—դիաակցություն, րմրոնդականություն, րմրոն-
 նել, զլխի րնկնել
 Յառախամիլ—սրաարացվել
 Յել-ֆանդ—խորամանկում, աչկակապություն
 Յրոթոնա—ծովային փոթորիկ, մրրիկ
 Յրստան—կանացի լրիվ շրջազգեստ